

Práce na šľachtickom sídle v Nededzi finišujú

Hovorí sa, že kde je vôľa, tam je cesta.

A v obci Nededza majú vôle dost'.

Z vlastných zdrojov smerujú po štyroch rokoch s rekonštrukciou tamojšieho kaštieľa do cieľa. Starosta obce Peter Vajda priznáva, že cesta nebola ľahká, ale stála za to. História predsa musíme zachovať.

V PŮVODNOM PLÁNE BOLI BYTY

Kaštieľ z polovice 16. storočia sa spája predovšetkým s grófskym rodom Pongráczovcov. Ako posledný z rodiny v ňom pôsobil Štefan Pongrácz, ktorý svojím životom inšpiroval maďarského spisovateľa Kálmána Mikszátha k napísaniu románu *Obliehanie Bystrice*. Po jeho smrti majetok zdedila Štefanova sestra Ľudmila a tá ho v roku 1907 predala obci. V čase socializmu ho odkúpila rodina z Nededze, ktorá ho aj využívala na bývanie. V 90. rokoch ho kúpil súkromný podnikateľ. Ten časť zámockých pivníc prenajímal, z prvého podlažia spravil stolársku dielňu. Časom si nechal vypracovať projektovú dokumentáciu so zámerom prestatvať kaštieľ na rodinné byty. Plány mu prekázala finančná kríza, a tak ponúkol budovu na predaj. Peter Vajda prezradza: „S vtedajším vlastníkom sme rokovali viackrát a nakoniec sme sa dohodli na finálnej sume. Poslanci schválili kúpnu zmluvu a v roku 2011 sa stal kaštieľ majetkom obce.“ Jeho vtedajšiu podobu zachytil na plátno výtvarník Ján Remiš. Originálny obraz je síce krásny, ale zároveň svedčí o tom, že budova v tom čase chátrala. „Bola to ruina,“ priznáva starosta. Keď s poslancami po kúpe objektu uvažovali, ako by sa dal do budúcnosti využiť, padlo niekoľko návrhov. Napokon sa však vedenie obce zhodlo na tom, že v prvom rade je potrebné zachovať kaštieľ ako historickú stavbu. „Osobne som inklinoval

Pri rekonštrukcii sa snažili postupovať tak, aby zachovali čo najviac z historickej stavby.

Všetko sme sa snažili prerobiť maximálne citlivo a zároveň tak, aby sme zachovali čo najviac z pôvodnej stavby.

k tomu, že ak môžeme budovu zachrániť a zároveň zachovať aspoň časť z jej autenticity, podme do toho.“ Tento zámer má ešte väčší význam. „Chceme dejiny našej obce písať čo najdlhšie, aby ich poznali aj budúce generácie. Kaštieľ je ich neoddeliteľnou súčasťou,“ hovorí Peter Vajda.

NAJSKŔR KOSTOL, POTOM OSTATNÉ

Občania mali v úvahách, ako priestory kaštieľa využiť, jasno. Potrebovali nový kostol a ten dostal prednosť. Pôvodný, ktorý v roku 1991 prebudovali z domu smútku na cintoríne, už nespĺňal súčasné požiadavky. „Bola to pekná, zaujímavá stavba, ale menej komfortná. Časom sa prejavili jej nedostatky,“ vysvetľuje starosta. Obecné zastupiteľstvo

schválilo anketu medzi občanmi, ktorí hlasovali buď za rekonštrukciu pôvodného, alebo vybudovanie nového kostola. Zvolili druhú možnosť a v obci začali konať. Architekt Lubomír Kružel vypracoval projekt, v ktorom nový kostol vznikol prestavbou jednej časti kaštieľa. Rekonštrukciu hradila obec z vlastnej kasy, zbierkou prispeli samotní Nededžania, ako aj cezpoľní. S prácami začali v roku 2014 a už nasledujúci rok, počas sviatkov Veľkej noci, biskup Žilinskej diecézy Mons. Tomáš Galis kostol požehnal.

MRAVČIA PRÁCA

Keď bol rímskokatolícky kostol hotový, mohli v Nededzi pokračovať s ďalšími etapami rekonštrukcie kaštieľa. Projekt na stavebné povolenie bol vypracovaný a keďže kaštieľ stratil v minulosti status národnej kultúrnej pamiatky, nebolo viac na čo čakať. Napriek tomu požiadaval starosta Krajský pamiatkový úrad v Žiline o odbornú pomoc. „Mali sme stretnutie, kde nám poradili, čo by sme mali zachovať. Základné rysy kaštieľa sú dané. V tomto smere sme nemohli príliš vymýšľať,“ pokračuje v rozprávaní Peter Vajda. Každý jeden zásah však konzultovali s architektom. Výber farieb, materiálov aj ich kvalít. „Všetko sme sa snažili prerobiť maximálne citlivo a zároveň tak, aby sme zachovali čo najviac z pôvodnej stavby.“

Bola a stále je to veľmi náročná, priam mravčia práca.“ Začala sa opravou krovu, kde ostali verní drevo, a výmenou krytiny, ktorá bola na spadnutie. Na druhom nadzemnom podlaží dobovovali kvalitnejšie, opäť drevené zábradlie. Kaštieľ má nové okná a dvere, vyrobené zo sibírskeho smreku, vonkajšie aj vnútorné omietky, podlahy, centrálné kúrenie. Nevyhnutnou súčasťou sú sociálne zariadenia, ktoré museli dobovovať.

Ako to pri rozsiahlych rekonštrukciách býva, počas prác sa vyskytli nemalé problémy. Vrásky na čele robili najmä klenbové pivnice a prístup do nich. „Všade bola hĺna. Museli sme sa prekopávať ešte hlbšie do podzemia, všetko zaizolovať a položiť novú dlažbu. Schody do pivničných priestorov boli síce kamenné, ale už nespĺňali bezpečnostné štandardy. Tak sme urobili kompletne nové schodište,“ hovorí starosta a dodáva, že viaceré veci riešili za pochodu, ale najlepšie, ako vedeli.

Atmosféru čias minulých vytvárajú najmä odhalené časti múrov z vonkajšej aj vnútornej strany. V každej miestnosti kaštieľa steny čiastočne odhalujú pôvodný stavebný materiál zo 16. storočia. Klenbové pivnice sú odkryté takmer celé. Budova tak okoloídúcim pripomína, že v minulosti bola šľachtickým sídlom. „Snažili sme sa zachovať všetko, čo sa zachovať dá,“

tvrdí Peter Vajda. Pri rekonštrukcii mysleli aj na úpravu okolia. Vyhlásili verejnú súťaž, v ktorej zvíťazili architekti z Prešova. V projekte vytvorili upravené námestie so zeleňou, ktorého súčasťou by bol kaštieľ spolu s budovou obecného úradu a kultúrnym domom.

ČO ĎALEJ?

Tak ako v prípade nového kostola, aj v prípade kaštieľa obec financuje jeho rekonštrukciu prevažne z vlastných zdrojov. Keďže zaplatiť celú opravu naraz by si nemohli dovoliť, každý rok uvoľnia z obecného rozpočtu peniaze a stavbu postupne renovujú. Na otázku, prečo nevyužili eurofondy, Peter Vajda

odpovedá: „Je to problematické a hlavne zdlhavé. Na čakanie nebol čas. Potrebovali sme začať s rekonštrukciou čo najskôr, keďže kaštieľ chátral a začínalo to byť nebezpečné. Urobili sme verejnú obstarávanie a v roku 2016 podpísali zmluvu so zhotoviteľom.“ Odvtedy ubehli štyri roky a v dohľadnej dobe by chceli budovu skolaudovať. Aké sú ďalšie plány s jej využívaním? „Jasné je viac-menej druhé nadzemné podlažie s tromi samostatnými miestnosťami. Do jednej z nich chceme presťahovať obecnú knižnicu, ktorá momentálne sídli v kultúrnom dome,“ prezradza starosta. V ďalšej miestnosti by radi zriadili historickú izbu obce, kde by sa návštevníci dozvedeli viac o tom, ako sa kedysi v Nededzi žilo a pracovalo. V tretej miestnosti na podlaží by taktiež priblížili časy minulé. Konkrétne šľachtický rod Pongráczovcov. Jeho potomkovia sú dnes roztrúsení po celom svete, no minulý rok sa viacerí zišli a navštívili miestnosť, kde ich predkovia žili. Nededzu, samozrejme, nemohli vynechať. Z rekonštrukcie boli podľa slov starostu nadšení. „Nečakali, že sa budeme takto o kaštieľ starať. Boli milo prekvapení a veľmi si to vážili,“ spomína Peter Vajda. Pri tejto príležitosti sľúbili, že by do historickej miestnosti venovanej ich rodu prispeli starožitnými predmetmi,

ktoré sa zachovali.

Ako sa bude využívať prvé nadzemné podlažie a rozsiahle klenbové pivnice, je v tejto chvíli otáznosť. Návrhov je veľa, čas ukáže, ktoré budú najlepšie. „Poradíme sa s odborníkmi, poslancami aj občanmi. Máme tiež zriadenú kultúrnu komisiu v obci. Možno vyhlásime súťaž, sme otvorení nápadom,“ zvažuje starosta Nededze. Nateraz priznal, že medzi prvotnými ideami bola aj vináreň, cukráreň, reštaurácia, prípadne by sa v kaštieli mohli konať kultúrne podujatia. „Viem si predstaviť, že by tu odzneli komorné koncerty napríklad aj našich žiakov.“ Zatiaľ je to hudba budúcnosti. Priorita je dokončiť rekonštrukciu.

NEVYČÍSLITELNÁ HODNOTA

Starosta Peter Vajda je rodák z Nededze. Prezradil, že jeho stará mama kedysi v kaštieli slúžila. Rozprávala mu príbehy, ako sa počas vojny ľudia schovávali v jeho útroboch a v dobrom spomínala na grófsku rodinu Pongráczovcov. „V čase socializmu pivničné priestory kaštieľa využívali družstevníci. Vtedy ešte neboli v zlom stave. No časom v ňom začalo zatekať a do rozsiahlych opráv sa už neinvestovalo.“ Mohli by sme povedať, že to bol začiatok konca, ale toto je, našťastie, iný príbeh. V Nededzi dokázali, že keď sa chce, tak sa dá a že im na kultúrnom dedičstve záleží. Peter Vajda priznáva, že kaštieľ je jeho srdcovou záležitosťou. „Mrzí ma, keď vidím, ako naše dedičstvo chátra. Na Slovensku máme toľko pamiatok, ktoré by si zaslúžili viac pozornosti aj s pomocou štátu. Žiaľ, priority sú často iné. Avšak obnova pamiatok by mohla podporiť cestovný ruch.“ Rozhodnutie odkúpiť kaštieľ v Nededzi a tým ho zachrániť vôbec neľutujú. „Urobili sme správny krok. Peniaze z obecnej kasy sme použili dobre a účelovo. Toto je naše bohatstvo a kus histórie. V tomto zmysle je hodnota kaštieľa nevyčísliteľná,“ uzatvára Peter Vajda.

Katarína Melušová,
snímky autorka

Starosta Peter Vajda priznáva, že kaštieľ je jeho srdcovou záležitosťou.

Do týchto priestorov plánujú presťahovať obecnú knižnicu.

Ako budú využívať krásne klenbové pivnice, ukáže čas.